

De dienstverlening van een aantal bedrijven uit de sociale economie werd geklasseerd als ‘diensten van algemeen economisch belang’ (DAEB)¹. Dat betekent ook dat ze onder de Europese regelgeving over staatssteun en DAEB vallen. Op de website van de VVSG vind je alvast een ‘Hoe kan het lokaal bestuur lokale sociale economie financieel ondersteunen? Een handreiking’². Onderaan pagina 20 van deze handreiking vind je meer informatie over de toepassing van de overheidsopdrachtenwetgeving i.v.m. sociale diensten in het kader van de DAEB-regelgeving.

Op de website van de Vlaamse overheid over duurzame overheidsopdrachten³ lees je hoe je in je bestek kan opnemen dat je een opdracht wil voorbehouden.

4 MARKTVERKENNING

Deze fiche is erg algemeen. De criteria zijn daardoor beperkt en generiek geschreven. Het is onmogelijk om te garanderen dat de opgesomde criteria voor elke schoonmaakdienst mogelijk zijn en dat er een voldoende groot marktaanbod is. Omgekeerd is het mogelijk dat er voor de dienst die je wil aankopen varianten op de markt zijn die veel verder gaan op vlak van duurzaamheid, bv. doordat de dienstverlener een alternatieve, meer duurzame methode hanteert. Daarom is het belangrijk om de markt goed te kennen voor je je opdracht uitschrijft. Je kan daarvoor een marktverkenning of een marktraadpleging uitvoeren. Wat het verschil is en hoe je het aanpakt, staat omschreven in de ‘Handleiding duurzaamheidsoverwegingen bij overheidsopdrachten’⁴.

5 SOCIALE DUMPING

Sociale dumping is een fenomeen dat de schoonmaaksector de laatste jaren in een kwaad daglicht zette. De praktijken zijn niet alleen vanuit sociale en wettelijke overwegingen laakbaar, ze verstoren ook de eerlijke concurrentie. Op de Vlaamse website over duurzame overheidsopdrachten vind je de ‘Vlaamse gids tegen sociale dumping bij overheidsopdrachten’⁵. Deze gids vertelt je hoe je sociale dumping in je overheidsopdrachten kan vermijden, vanaf de keuze van je gunningsprocedure tot en met de opvolging van de uitvoering.

De ‘Vlaamse gids tegen sociale dumping bij overheidsopdrachten’ bespreekt o.a. het prijsonderzoek bij de vaststelling van abnormaal lage prijzen. Een abnormaal lage prijs kan immers een indicatie zijn dat de dienstverlener inbreuken pleegt tegen de sociale wetgeving. Denk dan bv. aan inbreuken m.b.t. de minimumlonen, zwartwerk ... Als overheid kan je in zo’n geval de inschrijver in het kader van een prijs- of kostenbevraging om een verantwoording vragen. Als je oordeelt dat de prijsverantwoording geen aanneembare verklaring bevat voor de aangeboden prijs, moet je de offerte weren omdat ze substantieel onregelmatig. De ‘Handleiding controle van lage prijzen voor overheidsopdrachten m.b.t. schoonmaakdiensten’ past de informatie over abnormaal lage prijzen uit de ‘Vlaamse gids tegen sociale dumping’ toe op schoonmaakdiensten. De handleiding geeft zowel aan hoe je de ingediende prijzen kan controleren, als welke mogelijke aanneembare verklaringen er kunnen zijn voor lage prijzen.

¹ Niet alle sociale economie valt onder DAEB, maatwerk valt bv. onder de groepsvrijstellingsverordening (Verordening (EG) nr. 800/2008 van de Commissie van 6 augustus 2008 waarbij bepaalde categorieën steun op grond van de artikelen 87 en 88 van het Verdrag met de gemeenschappelijke markt verenigbaar worden verklaard) – meer informatie over welke bedrijven onder DAEB vallen, vind je in de handreiking van de VVSG

² <https://www.vvsg.be/Werk%20%26%20Activering/WERK/POCKET-4-SocialeEconomie.pdf>

³ <https://overheid.vlaanderen.be/opdrachten-voorbehouden-aan-de-sociale-economie>

⁴ <https://overheid.vlaanderen.be/handleidingen-Vlaamse-overheid>

⁵ <https://overheid.vlaanderen.be/resultaten-Vlaams-Samenwerkingsforum>

6 UITSLUITINGSGRONDEN

Op basis van de uitsluitingsgronden kan of moet je de toegang tot de opdracht aan bepaalde inschrijvers ontzeggen. Dat kan bijvoorbeeld zijn omdat de inschrijver fraude heeft gepleegd of omdat hij in staat van faillissement verkeert, maar ook omdat hij milieu-, sociaal of arbeidsrecht heeft geschonden of non-discriminatiewetgeving overtrad. Hoe je hiermee omgaat en dit expliciet in het bestek opneemt, vind je terug op de website van de Vlaamse overheid.

[Zie non-discriminatieclausule (e.d.): <https://overheid.vlaanderen.be/non-discriminatieclausule>]

7 TECHNISCHE BEKWAAMHEID

7.1 TECHNISCHE EN BEROEPSBEKWAAMHEID DIENSTVERLENER

In verschillende gevallen kan het relevant zijn aan de kandidaat of inschrijver specifieke eisen inzake zijn technische of beroepsbekwaamheid op te leggen, bv. door te eisen dat hij over bepaalde certificaten beschikt die aantonen dat hij de nodige opleiding genoten heeft (bv. opleiding over veiligheid voor ramenwassen op grote hoogte) of door een bepaalde relevante ervaring te eisen. Het luik ‘technische en beroepsbekwaamheid’ kan zo een onderdeel zijn van een meer ruime vraag naar referenties van de inschrijvers. Door naar relevante ervaring te eisen, sluit je wel automatisch nieuwe spelers en spelers die zich pas recent meer op een duurzame uitvoering richten, uit. Het is dus belangrijk om met deze eisen bedachtzaam om te gaan, zeker omdat het niet voldoen aan de eisen inzake technische en beroepsbekwaamheid onherroepelijk leidt tot het weren van de betrokken kandidaat of inschrijver.

Wanneer je een criterium over de technische en beroepsbekwaamheid van de kandidaat of inschrijver opstelt, is het dus vooral belangrijk om na te denken waarom je wil dat de dienstverlener op voorhand zijn vakbekwaamheid aantoont en dat ook linkt aan technische eisen en uitvoeringsvoorwaarden. De eisen inzake technische en beroepsbekwaamheid moeten immers in een proportioneel verband staan met het voorwerp van de opdracht. Een eis over vakbekwaamheid garandeert je overigens niet dat de opdrachtnemer ook daadwerkelijk duurzame producten en methoden zal gebruiken, bijkomende opleidingen voor zijn personeel zal voorzien in het kader van de opdracht ...

Technische en beroepsbekwaamheid

De inschrijver beschikt over relevante vakbekwaamheid en ervaring met het milieubewust verrichten van schoonmaakdiensten die minimaal het volgende omvatten:

- bij ten minste 50% van de krachtens een overeenkomst uitgevoerde schoonmaaktaken werd gebruikgemaakt van schoonmaakproducten met het EU Ecolabel voor harde oppervlakken of een andere EN ISO 14024-milieukeur type I die nationaal of regionaal officieel is erkend in de lidstaten;
- medewerkers werden door interne of externe opleiders geschoold in milieuaspecten zoals de juiste verdunning en dosering van schoonmaakproducten, de verwijdering van afvalwater en de scheiding van afval.

Bron: EU GPP Criteria voor binnenschoonmaakdiensten, 2018 (Europese Commissie)⁶

Bewijsmiddelen:

- EU Ecolabel m.b.t. binnenschoonmaakdiensten
- Informatie en verwijzingen in overeenkomsten met voornoemde elementen die in de afgelopen [x] jaar zijn uitgevoerd en gegevens over scholingsactiviteiten van medewerkers (incl. vermelding van de behandelde onderwerpen).

⁶ http://ec.europa.eu/environment/gpp/eu_gpp_criteria_en.htm

7.2 MILIEUBEHEERSYSTEEM BINNEN DE ORGANISATIE

Milieubeheersystemen kunnen verduidelijken of en op welke manier een inschrijver systematische inspanningen levert om zijn milieuprestaties te verbeteren. Daarom kan je, in passende gevallen, eisen dat de inschrijver of opdrachtnemer een (gecertificeerd) milieubeheersysteem heeft. Op de website van de Vlaamse overheid over duurzame overheidsopdrachten⁷ lees je meer over hoe je kan beoordelen of je dossier in het kader van de regelgeving voor overheidsopdrachten een ‘passend geval’ is, en hoe je dan de eis in je bestek kan formuleren.

Door vooraf, tijdens de marktverkenning of marktraadpleging, na te gaan of voldoende bedrijven een milieubeheersysteem hebben of enkele aspecten van een milieubeheersysteem hanteren in hun werking, weet je of het realistisch is om dit als eis i.v.m. technische bekwaamheid op te nemen. Je kan bij je marktverkenning of marktraadpleging ook polsen naar het aantal bedrijven met bv. een ISO 14001-certificaat of EMAS-registratie, zo weet je hoeveel bedrijven hun milieubeheersysteem lieten certificeren. In de schoonmaaksector zijn er heel wat bedrijven met een (gecertificeerd) milieubeheersysteem. Wanneer een eis om een volledig gecertificeerd milieubeheersysteem voor de hele organisatie niet als passend gezien wordt, er onvoldoende spelers zijn met zo’n gecertificeerd milieubeheersysteem of je kans wil geven aan bedrijven die net hun milieubeheersysteem op poten aan het zetten zijn, kan je vragen hoe de onderliggende principes van een milieubeheersysteem worden toegepast binnen het deel van de organisatie dat de opdracht zal uitvoeren. Een andere mogelijkheid is om het milieubeheersysteem niet te eisen in het kader van de selectiecriteria, maar om het op te leggen als een uitvoeringsvoorwaarde.

[Zie Milieubeheersystemen als selectie criterium: <https://overheid.vlaanderen.be/overheidsopdrachten-en-raamcontracten/duurzame-en-innovatieve-overheidsopdrachten>]

of

De inschrijver beschikt voor dat deel/die delen van de organisatie dat/die betrokken is/zijn bij de uitvoering van de opdracht over een milieubeheersysteem waarin ten minste de volgende onderwerpen zijn opgenomen:

- de concrete maatregelen die zijn of worden getroffen om de milieubelasting van de bedrijfsprocessen die verband houden met de uitvoering van de opdracht (in elk geval de in te zetten reinigingsmiddelen, het gebruik van water, afval dat ontstaat en het opdrachtgerelateerde transport) te verminderen of te voorkomen;
- de borging van de naleving van de desbetreffende milieuwetgeving;
- de aandacht die wordt besteed aan de bewustwording en de competentie van medewerker(s) ten aanzien van het omgaan met de voor deze opdracht relevante milieuaspecten;
- de aandacht die wordt besteed aan de bewustwording en de competentie van toeleverancier(s) ten aanzien van het omgaan met de voor deze opdracht relevante milieuaspecten;
- het monitoren (als basis voor kwaliteitsgarantie) van de voor deze opdracht relevante milieuaspecten.

Bron: MVI-criteriatool, 23/05/2019 (Rijksoverheid Nederland)⁸

Bewijsmiddelen:

- EMAS-registratie
- ISO 14001-certificaat
- Label Ecodynamische Onderneming
- Bewijsmiddelen m.b.t. het milieubeheersysteem wanneer de onderneming niet over een gecertificeerd systeem beschikt (documentatie over acties en processen / resultaten voor de gemonitorde milieuaspecten ...)

⁷ <https://overheid.vlaanderen.be/overheidsopdrachten-en-raamcontracten/duurzame-en-innovatieve-overheidsopdrachten>

⁸ <https://www.mvicriteria.nl/>

Of

De opdrachtnemer moet bij de start van de uitvoering beschikken over een milieubeheersysteem waarin ten minste de volgende onderwerpen zijn opgenomen:

- de concrete maatregelen die zijn of worden getroffen om de milieubelasting van de bedrijfsprocessen die verband houden met de uitvoering van de opdracht (in elk geval de in te zetten reinigingsmiddelen, het gebruik van water, afval dat ontstaat en het opdrachtgerelateerde transport) te verminderen of te voorkomen;
- de borging van de naleving van de desbetreffende milieuwetgeving;
- de aandacht die wordt besteed aan de bewustwording en de competentie van medewerker(s) ten aanzien van het omgaan met de voor deze opdracht relevante milieuaspecten;
- de aandacht die wordt besteed aan de bewustwording en de competentie van toeleverancier(s) ten aanzien van het omgaan met de voor deze opdracht relevante milieuaspecten;
- het monitoren (als basis voor kwaliteitsgarantie) van de voor deze opdracht relevante milieuaspecten.

Hij toont dit aan door ten laatste een maand na de start van de uitvoering van de opdracht minstens één van volgende bewijsmiddelen aan de aanbestedende dienst te bezorgen:

- EMAS-registratie
- ISO 14001-certificaat
- Label Ecodynamische Onderneming
- Bewijsmiddelen m.b.t. het milieubeheersysteem wanneer de onderneming niet over een gecertificeerd systeem beschikt (documentatie over acties en processen / resultaten voor de gemonitorde milieuaspecten ...)

8 TECHNISCHE VEREISTEN⁹

De technische vereisten omvatten alle kenmerken waaraan de dienst volgens de aanbestedende dienst moet voldoen. De technische vereisten bevatten objectieve en meetbare bijzonderheden betreffende het voorwerp van de opdracht en moeten specifiek aan de dienst gekoppeld zijn. Vaste onderdelen van de technische specificaties voor schoonmaakdiensten zijn: plaats, periodiciteit en tijdstip van de dienstverlening ...

8.1 GEBRUIK VAN DUURZAME PRODUCTEN

8.1.1 Producten met een ecolabel

Je kan vastleggen dat de dienstverlener voor de uitvoering duurzame producten moet gebruiken, bv. schoonmaakmiddelen die voldoen aan duurzaamheidscriteria die je zelf omschrijft of die worden gehanteerd in het kader van een milieulabel¹⁰. In de [‘fiche schoonmaakmiddelen’](#) wordt o.a. verwezen naar producten met een ecolabel zoals het EU Ecolabel, Nordic Swan, Blaue Engel of het Oostenrijkse Umweltzeichen.

Afhankelijk van wat je vraagt van je dienstverlener, zal die meer of andere producten gebruiken. Voor een kantooromgeving worden gewoonlijk allesreinigers gebruikt en worden textieldoeken ingezet als dweilen en stofdoeken. Soms krijgt de dienstverlener ook taken toegewezen m.b.t. de afwas of het bijvullen van handzeep en tissues of handdoekrollen in de sanitaire ruimte. Ga in dat geval bij je marktverkenning na wat er mogelijk is op de markt.

⁹ Technische vereisten worden in sommige bestekken ook samen met de uitvoeringsvoorwaarden in één luik ‘Technische bepalingen’ vermeld zonder een onderscheid tussen beiden te maken.

¹⁰ De voorwaarden voor de verwijzing naar een milieulabel in de opdrachtdocumenten en wanneer de inschrijver equivalente bewijsmiddelen mag inzetten, kan je terugvinden in art. 54 van de Wet inzake overheidsopdrachten van 17 juni 2016.

Er zijn heel wat schoonmaakmiddelen, handzeep en tissues met EU Ecolabel op de markt beschikbaar, maar het aanbod van textielen dweilen, stofdoeken en handdoekrollen met EU Ecolabel is meer beperkt. Dat kan je eventueel oplossen door te eisen dat een beperkt deel van het gebruikte textiel aan de eisen van het EU Ecolabel voor textiel voldoet. De EU GPP Criteria voor binnenschoonmaakdiensten van de Europese Commissie⁶ schuiven daarvoor waardes naar voor, met name 50% tot 75% voor handdoekrollen en 20% tot 50% voor dweilen en doeken.

De te gebruiken allesreinigers, sanitaire reinigers en ruitenreinigers voldoen aan de eisen zoals beschreven in Besluit (EU) 2017/1217 van de Commissie van 23 juni 2017 tot vaststelling van de criteria voor de toekenning van de EU-milieukeur aan schoonmaakproducten voor harde oppervlakken, of gelijkwaardig.

[Voeg, afhankelijk van de opdracht, gelijkaardige formeringen toe over de te gebruiken handzeepen, afwasmiddelen, papierwaren en textielwaren¹¹]

[Voeg toelichting i.v.m. keurmerk toe – art. 54 van de Wet inzake overheidsopdrachten d.d. 17 juni 2016]¹²

Bron: MVI-criteriatool, 23/05/2019 (Rijksoverheid Nederland)⁸

Bewijsmiddelen:

- *[6-maandelijke] rapportering over de gebruikte producten (naam en hoeveelheid), met vermelding van het ecolabel dat elk gebruikt product draagt*
- *Controle tijdens uitvoering [kan parallel met rapportering uitgevoerd worden]*

Je kan de inschrijver verplichten de bewijsmiddelen te leveren wanneer hij voor de opdracht inschrijft. Door een rapportering over de gebruikte schoonmaakmiddelen te eisen tijdens de uitvoering van de opdracht, bied je het schoonmaakbedrijf echter meer vrijheid. Zo kan het schoonmaakbedrijf die minder efficiënt zijn op een bepaalde locatie, vervangen door andere schoonmaakmiddelen. Zeker voor langlopende opdrachten is deze flexibiliteit relevant.

8.1.2 Geconcentreerde producten

Geconcentreerde producten zijn producten die eerst (met water) verdund moeten worden voor gebruik. De keuze voor correct verdunde producten zorgt ervoor dat er heel wat minder water nodeloos getransporteerd moet worden en beperkt de verpakkingshoeveelheid. Het is wel belangrijk dat het schoonmaakpersoneel ook de juiste concentratie gebruikt (zie 10.6 gebruik van doseersystemen). Anders zal het gebruik van geconcentreerde producten leiden tot onvoldoende resultaat (te veel verdund) of een te hoog gebruik aan detergents (te weinig verdund).

De volgende voor de uitvoering van de overeenkomst benodigde schoonmaakproducten *[opsomming van door de aanbestedende dienst te bepalen schoonmaakproducten – bv. allesreinigers, sanitairreinigers]* hebben een verdunningsverhouding van minstens 1:80.

Voor het verdunnen van schoonmaakproducten tot de gebruiksoptelling wordt altijd gebruik gemaakt van doseersystemen. Onder doseersystemen wordt verstaan: een doseerstation, doseerapparaat, doseerpatroon, of een alternatief dat tot hetzelfde resultaat leidt (het doseren van schoonmaakproducten). De leverancier van schoonmaakmiddelen moet duidelijke doseerinstructies meeleveren, zodat het schoonmaakmiddel in de juiste hoeveelheden wordt toegepast.

Bron: EU GPP Criteria voor binnenschoonmaakdiensten, 2018 (Europese Commissie)⁶

¹¹ De juiste namen en data van beslissingen van de Europese Commissie over de EU Ecolabelcriteria voor handzeepen (cosmetische producten), afwasmiddelen, papierwaren en textielwaren vind je terug op <http://ec.europa.eu/environment/ecolabel/products-groups-and-criteria.html>

¹² De Wet inzake overheidsopdrachten van 17 juni 2016 voorziet een clause over keurmerken die in de bestekken opgenomen moet worden als het bestek een keurmerk vermeldt. De clause verschilt naargelang de situatie (3 verschillende opties). Ga daarom in de Wet inzake overheidsopdrachten na welke toevoeging je in jouw situatie moet opnemen in het bestek.

9.1 GEWICHT VAN HET GUNNINGSCRITERIUM 'DUURZAAMHEID'

Gunningscriteria over duurzaamheid hebben pas zin wanneer ze een voldoende groot gewicht hebben tegenover andere gunningscriteria zoals prijs en levermodaliteiten. De Europese Commissie schoof in haar mededeling 'Overheidsopdrachten voor een beter milieu'¹³ zelf 15% als voldoende significant naar voor. Of dit realistisch is, hangt echter ook samen met de opdracht die je uitschrijft, het aantal gunningscriteria dat je hanteert en de mate waarin je al harde eisen in de technische specificaties en uitvoeringsvoorwaarden opneemt. Het % dat je aan gunningscriteria m.b.t. duurzaamheid toekent, moet dan ook opdracht per opdracht beslist worden. Door al bij de opmaak van de gunningscriteria en hun weging enkele simulaties uit te voeren, kan je vermijden dat je achteraf voor onverwachte verrassingen komt te staan, zoals bv. een criterium dat onevenredig zwaar doorweegt.

Als je de offertes toch enkel beoordeeld op basis van de prijs of kosten, kan je nagaan in hoeverre het realistisch is om de gunningscriteria uit deze fiche of de specifieke dienstenfiches als technische vereiste op te nemen in je bestek (op basis van marktverkenning / marktraadpleging).

9.2 GEBRUIK VAN ENERGIEZUINIGE STOFZUIGERS

Bij de schoonmaak van kantooromgevingen worden vaak stofzuigers ingezet. Stofzuigers verbruiken energie. Je kan de inschrijvers o.a. beoordelen op het energieverbruik van de stofzuigers die ze zullen inzetten. Je kan ook eisen stellen aan stofzuigers die nieuw aangekocht worden en hoofdzakelijk voor de uitvoering van jouw opdracht ingezet zullen worden (zie 10.3 Nieuwe, energiezuinige stofzuigers).

Er worden proportioneel punten toegekend aan inschrijvingen waarin een percentage van alle voor de uitvoering van de overeenkomst benodigde stofzuigers bij inkoop overeenstemt met ten minste de volgende in Gedelegeerde Verordening (EU) nr. 665/2013 van de Commissie vastgestelde energie-efficiëntieklassen:

- klasse A voor stofzuigers die vóór 1.9.2017 zijn aangekocht;
- klasse A+ voor stofzuigers die na 1.9.2017 zijn aangekocht.

Bron: EU GPP Criteria voor binnenschoonmaakdiensten, 2018 (Europese Commissie)⁶

Bewijsmiddelen:

- Lijst van de voor uitvoering van de overeenkomst te gebruiken stofzuigers, inclusief energielabel

9.3 PLAN VAN AANPAK

Een schoonmaakbedrijf kan het schoonmaakproces op verschillende manieren organiseren om tot het door de overheid gewenst resultaat te komen. Daarbij kunnen de firma's ook verschillende werkmethodes, middelen en materialen toepassen. Die verschillen kunnen zorgen voor een andere milieu-impact bij de uitvoering van de opdracht.

Als opdrachtnemer kan je aan de inschrijvers een plan van aanpak vragen voor een specifieke casus. Het plan van aanpak moet aangeven welke keuzes de inschrijver maakt bij de inrichting van het schoonmaakproces en in welke mate die keuzes bijdragen aan het behalen van de door de overheid gestelde kwaliteits- en duurzaamheidsdoelstellingen.

¹³ COM (2008) 400, Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, De Raad, Het Europees Economische en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's – 'Overheidsopdrachten voor een beter milieu' (p. 7)

Als aanbestedende dienst moet je niet enkel een voor de opdracht passende casus voldoende omschrijven in je bestek, maar ook op basis van welke criteria je de plannen van aanpak zal beoordelen. Die criteria moeten verband houden met de milieudoelstellingen van de overheid en met de gevraagde dienstverlening. In elk geval kunnen de plannen worden beoordeeld op basis van de inzichtelijkheid en het realiteitsgehalte.

Naarmate de maatregelen in het plan van aanpak meer SMART zijn gedefinieerd, kan een hogere waardering worden toegekend. Wanneer de maatregelen SMART zijn gedefinieerd, kan de opdrachtgever achteraf beter controleren of de maatregelen daadwerkelijk zijn uitgevoerd.

Bron: MVI-criteriatool, 23/05/2019 (Rijksoverheid Nederland)⁸

10 UITVOERINGSVOORWAARDEN⁹

De opdrachtnemer moet de opdracht uitvoeren conform de uitvoeringsvoorwaarden die opgenomen zijn in het bestek. De mogelijkheid om uitvoeringsvoorwaarden toe te passen, is afhankelijk van het soort opdracht, de omvang van de dienst, de plaats van dienstverlening ... In dit document vind je enkele uitvoeringsvoorwaarden die voor heel wat diensten gebruikt kunnen worden.

Een uitvoeringsvoorwaarde die niet gecontroleerd en gesanctioneerd kan worden, kan dode letter blijven. Je zou minstens af en toe steekproefgewijs moeten kunnen controleren of de opdrachtnemer de uitvoeringsvoorwaarde naleeft. Denk hierover na en voorzie een passend controle- en sanctiemechanisme. Je kan hiervoor gebruik maken van de straffen zoals deze worden bepaald in het KB Uitvoering van 22 juni 2017, maar je kan ook zelf bijzondere straffen definiëren als die in verhouding staan tot de opdracht en de overtreden bepaling.

10.1 OPVOLGEN VAN (RESULTATEN VAN) MILIEUMAATREGELEN

In de technische bepalingen, gunningscriteria en uitvoeringsvoorwaarden lager staan heel wat milieumaatregelen beschreven. Bovendien kan ook de opdrachtnemer zelf, bv. in het kader van een plan van aanpak (zie 9.3), concrete doelstellingen naar voor schuiven over productverbruik, waterverbruik, tewerkstelling van kansengroepen ... Het is nuttig om na te gaan of je door deze maatregelen een lage(re) milieu-impact haalt. Dat kan door van de opdrachtnemer ook een periodieke rapportering te eisen. Zo kan je doorheen de looptijd van de opdracht de situatie opvolgen en heb je ook een beter zicht op de milieuprestaties doorheen de tijd over verschillende opdrachten heen.

Het criterium lager is afkomstig uit de GPP Criteria voor binnenschoonmaakdiensten. Het is belangrijk om eerst na te gaan of de opgesomde indicatoren van toepassing zijn op de opdracht, maar ook wat moeilijkheden kunnen zijn om de indicatoren op te volgen. Zo is het mogelijk om een debietmeter op een waterkraan te plaatsen om waterverbruik in kaart te brengen, maar geeft dit onvoldoende informatie over het waterverbruik van de opdracht als de kraan ook voor andere diensten gebruikt wordt.

De inschrijver beschikt over operationele procedures die tijdens de uitvoering van de overeenkomst worden gevolgd om:

- 1 de in de offerte te specificeren indicatoren te controleren en te registreren. De controle vindt ten minste één keer in de vier maanden op een representatieve dag plaats aan de hand van de volgende indicatoren:
 - hoeveelheid gebruikte schoonmaakproducten (met vermelding of zij voorzien zijn van een milieukeur en, indien van toepassing, van de verdunningsverhouding);
 - gebruikte schoonmaakaccessoires (soort en of artikel wel of niet herbruikbaar is);
 - hoeveelheid water gebruikt voor het schoonmaken en plaats van waterafvoer;
 - gebruikte apparatuur (onder vermelding van energieklassen) en gebruiksduur;
 - hoeveelheid vast afval geproduceerd bij het schoonmaken, en de scheiding ervan;

- 2 de milieueffecten in verband met de onder 1 gecontroleerde en geregistreerde indicatoren zoveel mogelijk te beperken volgens een vastgesteld streefdoel. De procedures zijn er met name op gericht om:
 - zo min mogelijk gebruik te maken van schoonmaakproducten;
 - meer gebruik te maken van schoonmaakproducten met een milieukeur;
 - het gebruik van schoonmaakaccessoires voor eenmalig gebruik te beperken;
 - het watergebruik te beperken;
 - de energieklassering van de gebruikte apparatuur te verbeteren;
 - de hoeveelheid bij het schoonmaken geproduceerd vast afval te beperken en de scheiding/recycling ervan te vergroten.
- 3 de uitvoering van de punten 1 en 2 te evalueren door veranderingen in de indicatoren bij te houden en de procedures te implementeren;
- 4 bij afwijkingen de benodigde maatregelen te treffen om die afwijkingen te corrigeren en zo mogelijk in de toekomst te voorkomen;
- 5 een jaarverslag over de veranderingen van die indicatoren op te stellen.

Tijdens de looptijd van de opdracht documenteert en rapporteert de opdrachtnemer:

- de resultaten van de controle van indicatoren en;
- de resultaten van de evaluatie en, indien van toepassing, de correctieve en preventieve maatregelen overeenkomstig de schriftelijke procedures voor verificatie.

Deze verslagen worden voor verificatiedoeleinden beschikbaar gesteld aan de aanbestedende dienst.

Bron: EU GPP Criteria voor binnenschoonmaakdiensten, 2018 (Europese Commissie)⁶

Bovenstaand criterium vertrekt van gekwantificeerde doelstellingen die opgevolgd kunnen worden. Het is ook mogelijk dat je bv. bij de start van de opdracht nog niet over een nulmeting beschikt, dat de opdrachtnemer meer moet weten over de manier van werken vooraleer de doelstellingen goed op te kunnen stellen ... In zo'n gevallen is het handig om parallel aan de opvolging van indicatoren te voorzien dat er een verbeterplan wordt opgesteld in samenspraak tussen opdrachtgever en opdrachtnemer. Een voorbeeld van zo'n criterium kan teruggevonden worden in de Nederlandse MVI-criteria:

De opdrachtnemer stelt binnen een half jaar na de sluiting van de opdracht, in samenspraak met de opdrachtgever, een verbeterplan op waarin wordt vastgelegd hoe, gedurende de looptijd en binnen de kaders van de opdracht, de milieubelasting van de aan de opdracht gerelateerde werkzaamheden verminderd of voorkomen wordt.

In het verbeterplan worden in ieder geval de volgende onderwerpen meegenomen:

- energie- en watergebruik;
- afval en afvalscheiding;
- verpakkingen;
- gebruik van reinigingsmiddelen;
- aan opdracht gerelateerd transport (personeel en middelen);
- opleiding en werkinstructies personeel.

Voor de genoemde onderwerpen wordt de milieubelasting gedefinieerd en waar mogelijk gekwantificeerd, worden doelstellingen vastgesteld en worden maatregelen geformuleerd om de doelstellingen te realiseren.

[Aanvullende contractbepalingen, voor zover relevant, kunnen zijn:

- *Periodiek vindt overleg plaats tussen opdrachtnemer en opdrachtgever over het bereiken van de doelstellingen.*
- *In de loop van de contractperiode vindt tijdens het periodieke overleg aanscherping van het verbeterplan plaats.]*

Bron: MVI-criteriatool, 23/05/2019 (Rijksoverheid Nederland)⁸

10.2 INFORMATIE OVER DE GEBRUIKTE PRODUCTEN

Je moet zelf als aanbestedende dienst toegang te hebben tot alle veiligheidsinformatiebladen van de chemische producten (zoals schoonmaakmiddelen) die in je kantoorgebouw gebruikt worden, en zeker van die producten die in je gebouw opgeslagen worden.

De veiligheidsinformatiebladen zijn enerzijds nuttig bij het gebruik van de producten en maatregelen bij ongevallen. Deze veiligheidsinformatiebladen geven hierover immers advies. Anderzijds zijn de veiligheidsinformatiebladen belangrijk om te kunnen voldoen aan de milieuwetgeving m.b.t. gevaarlijke producten. De wetgeving legt immers in heel wat gevallen verplichtingen op over de informatie die je over deze producten moet bijhouden en de manier waarop de producten moeten opgeslagen worden.

De opdrachtnemer stelt voor alle schoonmaakmiddelen en andere chemische producten die hij gebruikt bij de uitvoering van de opdracht, volgende informatie ter beschikking aan de aanbestedende dienst:

- Veiligheidsinformatieblad
- Hoeveelheden die de dienstverlener op de schoonmaaklocatie opslaat (indien relevant)
- Gebruiksaanwijzingen van de producent

10.3 NIEUWE, ENERGIEZUINIGE STOFZUIGERS

Bij de schoonmaak van kantooromgevingen worden vaak stofzuigers ingezet. Stofzuigers verbruiken energie. Je kan niet eisen dat alle stofzuigers die de opdrachtnemer heeft, energiezuinig zijn. Je kan wel eisen dat hij bij de aankoop van nieuwe stofzuigers die hij voor jouw opdracht zal inzetten, let op het energieverbruik.

Alle nieuwe stofzuigers die de aannemer aanschaft voor de uitvoering van taken in verband met de opdracht, stemmen bij aankoop overeen met energie-efficiëntieklasse A+ of hoger, zoals bepaald in Gedelegeerde Verordening (EU) nr. 665/2013 van de Commissie.

De aannemer meldt de aanschaf van nieuwe stofzuigers bij de aanbestedende dienst.

Bron: EU GPP Criteria voor binnenschoonmaakdiensten, 2018 (Europese Commissie)⁶

Bewijsmiddelen:

- Energielabel van de aangekochte stofzuiger

10.4 GEBRUIK VAN MICROVEZELDOEKEN

De bedrijven uit de schoonmaaksector zijn goed op de hoogte van de laatste technieken, producten ... om duurzaam schoon te maken. Het loont dan ook de moeite om tijdens je marktverkenning of je marktraadpleging na te gaan of je interessante duurzame schoonmaakmethoden ontdekt voor jou specifieke situatie om deze in je bestek op te nemen. O.a. het gebruik van microvezeldoeken, wat het gebruik van water en detergents kan bepalen, is goed ingeburgerd.

Alle van textiel vervaardigde schoonmaakaccessoires (bv. doeken, dweilen) die worden gebruikt om alledaagse taken in verband met de overeenkomst te verrichten, zijn van microvezel.

Bewijsmiddelen:

- Controle tijdens uitvoering

10.5 SENSIBILISATIE & OPLEIDING VAN SCHOONMAAKPERSONEEL

Naargelang de grootte van de opdracht, het soort schoonmaakdienst en de duur van de opdracht, kan je uitvoeringsvoorwaarden m.b.t. instructies voor en opleiding van het schoonmaakpersoneel opnemen om te verzekeren dat de opdracht op een duurzame manier wordt uitgevoerd. Dit kan bv. belangrijk zijn omwille van de dosering van schoonmaakmiddelen en het juist ergonomisch gebruik van producten, omwille van risico's van de schoonmaak (bv. werken op hoogte) ...

De opdrachtnemer zorgt tijdens de uitvoering van de opdracht voor een intern programma voor personeelsopleiding of stelt medewerkers in staat deel te nemen aan een extern opleidingsprogramma over de volgende onderwerpen, voor zover die relevant zijn voor de in het kader van de overeenkomst uit te voeren taken:

Schoonmaakproducten:

- Medewerkers worden opgeleid om voor elke schoonmaaktaak de juiste productdosering te gebruiken.
- Medewerkers worden opgeleid om de juiste verdunningsverhouding voor onverdunde schoonmaakproducten te gebruiken en om het geschikte doseringsapparaat te gebruiken.
- Medewerkers worden opgeleid om schoonmaakproducten op passende wijze te bewaren.
- Teneinde het risico op overdadig en verkeerd gebruik van schoonmaakproducten tot een minimum te beperken, komt in de opleiding aan bod hoe het gamma gebruikte schoonmaakproducten kan worden verkleind.

Energiebesparing:

- Medewerkers worden opgeleid om producten te verdunnen met onverwarmd water, tenzij anders aangegeven door de fabrikant van het product.
- Indien nodig worden medewerkers opgeleid om voor zowel industriële als huishoudelijke wasmachines de passende cyclus en temperatuur te gebruiken.
- Indien nodig worden medewerkers opgeleid om het licht uit te doen wanneer zij klaar zijn met hun taken.

Waterbesparing:

- Medewerkers worden opgeleid om waar passend gebruik te maken van microvezelproducten, teneinde het gebruik van water en schoonmaakproducten tot een minimum te beperken.

Afval:

- Medewerkers worden opgeleid om gebruik te maken van duurzame en herbruikbare schoonmaakaccessoires en om zo min mogelijk gebruik te maken van schoonmaakbenodigdheden voor eenmalig gebruik (bv. handschoenen), mits de veiligheid van het personeel en de hygiënevoorschriften daardoor niet in het gedrang komen.
- Medewerkers worden opgeleid om afvalwater correct te verwijderen.
- Medewerkers ontvangen specifieke opleiding voor het scheiden van tijdens schoonmaakactiviteiten geproduceerd afval. De opleiding omvat het beheer van vast afval in zowel de bedrijfsruimten en/of op de terreinen van de onderneming als op de schoonmaaklocaties.

Gezondheid en veiligheid:

- Medewerkers worden voorgelicht over gezondheids-, veiligheids- en milieukwesties met betrekking tot schoonmaaktaken en worden aangemoedigd om beste praktijken over te nemen. Dit moet informatie omvatten over:
 - veiligheidsinformatiebladen en de behandeling van chemische stoffen;
 - ergonomie en toepasselijke nationale wetgeving inzake gezondheid en veiligheid op het werk;
 - verwijdering, schoonmaak en opslag van herbruikbare handschoenen (indien van toepassing) en;
 - veiligheid in het verkeer en ecorijden (van toepassing op aanvragers met eigen medewerkers die in het kader van de schoonmaakdienst een voertuig besturen).

De opdrachtnemer ziet erop toe dat alle nieuwe (vaste en tijdelijke) medewerkers die krachtens de overeenkomst schoonmaaktaken verrichten, binnen zes weken na indiensttreding een passende opleiding krijgen. Alle medewerkers die krachtens de overeenkomst schoonmaaktaken verrichten, krijgen minstens eenmaal per jaar een nascholingscursus. De nascholing hoeft geen volledige herhaling van de initiële opleiding te zijn, maar moet wel ingaan op alle vermelde milieukwesties en ervoor zorgen dat de betrokken medewerkers doordrongen zijn van hun verantwoordelijkheden.

Bron: EU GPP Criteria voor binnenschoonmaakdiensten, 2018 (Europese Commissie)

Bewijsmiddelen:

- De opdrachtnemer meldt de aangeboden opleiding aan de aanbestedende dienst.

10.6 GEBRUIK VAN DOSEERSYSTEMEN

Het gebruik van geconcentreerde producten (zie 8.1.2 Geconcentreerde producten) heeft heel wat voordelen, maar die kunnen worden teniet gedaan wanneer de dosering niet correct gebeurt. Dat kan je voorkomen door het gebruik van doseerhulpmiddelen op te leggen en door ervoor te zorgen dat heldere doseerinstructies beschikbaar zijn voor het personeel.

De opdrachtnemer stelt het schoonmaakpersoneel op de schoonmaaklocatie de voor de gebruikte schoonmaakproducten geschikte doserings- en verdunningsapparaten ter beschikking (bv. automatische dispensers, maatbekers/doseerdoppen, handpompen, verstuivers), samen met de instructies voor het correct doseren en verdunnen.

Bron: EU GPP Criteria voor binnenschoonmaakdiensten, 2018 (Europese Commissie)

10.7 BELGISCHE SOCIALE WETGEVING EN IAO-BASISCONVENTIES

Als aanbestedende dienst beschikt je over een breed scala van mogelijkheden om uitvoeringsvoorwaarden op sociaal gebied vast te stellen. Een belangrijke voorwaarde is de verplichting om bij de uitvoering van de opdracht te voldoen aan de fundamentele mensenrechten en de fundamentele arbeidsnormen die worden gegarandeerd door de belangrijkste conventies van de ILO¹⁴. Een vaak gebruikte praktijk in België is om een ‘verklaring op eer’ bij de opdrachtdocumenten te voegen waardoor het integraal deel uitmaakt van de uitvoeringsvoorwaarden. Meer informatie vind je in de Leidraad voor de integratie van sociale criteria in overheidsopdrachten van de Vlaamse overheid¹⁵ en in de standaardclausule voor ethische productie¹⁶.

Je kan ook eisen dat de opdrachtnemer bewijst dat zijn personeel in orde is met de Belgische sociale arbeidsreglementering. Zo weet je ook meteen of aan de 8 ILO-basisconventies wordt voldaan. De Belgische sociale wetgeving integreert deze conventies immers en gaat verder inzake bescherming van de werknemers.

De opdrachtnemer moet op elk moment kunnen bewijzen dat zijn personeel in orde is met de Belgische arbeidsreglementering. Hij zal aan de aanbestedende dienst een volledige lijst bezorgen van het personeel dat is betrokken bij de uitvoering van de opdracht. Deze lijst zal, in geval van wijziging aan de personeelssamenstelling, worden bijgewerkt.

¹⁴ 8 basisconventies van de International Labour Organization of Internationale Arbeidsorganisatie (IAO). Meer info:

<http://ilo.org/global/standards/introduction-to-international-labour-standards/conventions-and-recommendations/lang--en/index.htm>

¹⁵ http://www.werk.be/sites/default/files/Leidraad_sociale_criteria_inoverheidsopdrachten2012.pdf

¹⁶ <https://overheid.vlaanderen.be/overheidsopdrachten-en-raamcontracten/duurzame-en-innovatieve-overheidsopdrachten/ethische-clausule>

Deze lijst moet minstens volgende informatie verschaffen:

- Volledige naam
- Geboortedatum
- Functie
- Kwalificatie
- Het feit of de medewerker al dan niet gedetacheerd is
- Werkelijke of ermee gelijk gestelde prestaties, per dag, uitgevoerd in het kader van huidige opdracht

De medewerkers op de site moeten te allen tijde volgende gegevens kunnen voorleggen:

- Een identiteitsbewijs, op basis waarvan de identificatie van de medewerker mogelijk is;
- Een geldig LIMOSA-meldingsbewijs¹⁷, indien de medewerker gedetacheerd is, geldig voor de volledige duur van de opdracht (of voor de periode waarvoor de opdrachtnemer heeft aangegeven dat de opdracht door die persoon zou worden uitgevoerd).

10.8 AANGEPASTE UREN VOOR UITVOERING

De meeste schoonmaakdiensten in België worden voor en na de normale werkuren geleverd. Dagwerk biedt echter zowel een sociale winst als een milieuwinst:

- Het schoonmaakpersoneel kan werken in één shift van behoorlijke lengte. Dit komt o.a. hun gezinsleven ten goede maar vergroot ook de kans dat de firma voltijdse werkplaatsen creëert. Dit zijn belangrijke sociale pluspunten voor het schoonmaakpersoneel zelf.
- Het personeel kan met het openbaar vervoer naar het werk komen, moet zich maar één keer per dag naar de plaats van de schoonmaak verplaatsen en kan bij daglicht werken. Zo wordt er heel wat bespaard op elektriciteit en brandstof.

Overweeg daarom de mogelijkheden om schoonmaak (gedeeltelijk) overdag te laten uitvoeren en vermeld dit in het bestek.

10.9 NON-DISCRIMINATIE

In België en in Europa wordt een sterk non-discriminatiebeleid gevoerd. De maatregelen rond non-discriminatie moeten uitsluiting voorkomen en het welzijn van de werknemers verhogen. Het gaat om wetgeving die moet nageleefd worden door alle werkgevers in België. Je kan in je bestek extra nadruk leggen op deze non-discriminatie regelgeving en aanverwante regelgeving rond pesten, geweld en ongewenst seksueel gedrag op het werk en de regelgeving rond toegankelijkheid en ook aangeven hoe je zal optreden tegen opdrachtnemers die zich niet aan deze regelgeving houden.

Hoe je dit expliciet in het bestek verwoordt, vind je terug op de website van de Vlaamse overheid over duurzame overheidsopdrachten, onder de 'Non-discriminatieclausule'.

[Zie non-discriminatieclausule (e.d.): <https://overheid.vlaanderen.be/non-discriminatieclausule>]

10.10 CONTACTPUNT VOOR DE OPDRACHTGEVENDE OVERHEID

Het is belangrijk dat je als aanbestedende dienst goed weet wie je op de schoonmaaklocatie zelf moet aanspreken over de dienstverlening, bv. voor de uitoefening van controle of bespreking van bijstellingen. Voorzie daarom in je bestek dat de opdrachtnemer een duidelijke contactpersoon aanstelt.

¹⁷ Iedereen die niet onderworpen is aan de Belgische sociale zekerheid, en die tijdelijk en/of deeltijds in België komt werken, moet een meldingsbewijs Limosa-1 kunnen voorleggen – Meer info: zie https://www.international.socialsecurity.be/working_in_belgium/nl/limosa.html

De opdrachtnemer belast een beheerder, voorman/voorzitter of coördinator met de organisatie en controle van het schoonmaakwerk. Deze persoon fungeert ook als contactpersoon voor de aanbestedende dienst en moet [tijdens kantooruren] bereikbaar te zijn. De beheerder, voorman/voorzitter of coördinator moet voldoende zijn geschoold in gezondheid en veiligheid op het werk, werkmethoden en milieuaspecten.

11 PROBIOTISCHE SCHOONMAAKMIDDELEN

Probiotische schoonmaakmiddelen zijn schoonmaakmiddelen die werken op basis van probiotica. De Wereldgezondheidsorganisatie definieert probiotica als levende micro-organismen die, wanneer ze in voldoende hoeveelheid worden ingenomen, een positief effect op de gezondheid hebben. Probiotica worden dan ook al langere tijd in de voedingsindustrie gebruikt. De laatste jaren zijn ze ook aan een opmars bezig in de schoonmaaksector. Voor producten met probiotica zijn geen of minder detergents nodig en kan ook vaak met heel wat minder water gereinigd worden. In sommige gevallen kan ook de schoonmaakfrequentie verlaagd worden door de nawerking of kan de schoonmaaktijd beperkt worden doordat er minder handelingen nodig zijn, maar dit is o.a. sterk gebonden aan de situatie en de producten. Doordat het om een relatief nieuwe evolutie gaat, ontbreekt evenwel nog grootschalig wetenschappelijk onderzoek naar de milieu-impact van probiotische schoonmaakmiddelen in vergelijking met hun klassieke tegenhangers.

Verschillende producenten maken probiotische schoonmaakmiddelen voor de Belgische markt. Wanneer je je dienstverlener wil verplichten om probiotische schoonmaakmiddelen te gebruiken, houd je best wel enkele dingen in het achterhoofd:

- Er zijn zowel schoonmaakmiddelen die volledig op basis van probiotica zijn samengesteld en eerder ‘klassieke’ schoonmaakmiddelen die d.m.v. het toevoegen van probiotica het detergentgebruik kunnen beperken of zich goed richten op bijkomende specifieke doelen, bv. bestrijding van geuren.
- Probiotica zijn levende organismen. Klassieke detergents kunnen de werking van de probiotische schoonmaakmiddelen verstoren. Bovendien zijn er nog niet voor elk type oppervlak geschikte probiotische oplossingen. Verder kunnen probiotica in schoonmaakmiddelen een verschillend doel hebben, bv. geurbestrijding, efficiëntere bestrijding van een bepaald type vlekken ... Bekijk daarom de omgeving als geheel. Wat moet er schoongemaakt worden, welke producten zijn nodig? Vraag advies aan de producenten en je dienstverlener.
- Je hebt geen specifiek diploma, erkenning ... nodig om te werken met probiotische schoonmaakmiddelen. Dat betekent dat ook je eigen personeel met de producten kan werken. Bij een omschakeling naar probiotische schoonmaakmiddelen is het wel belangrijk om opleiding te voorzien voor je personeel met aandacht voor wat ‘anders’ wordt en om je personeel uit te rusten van het nodige materiaal om de schoonmaakmiddelen op de meest efficiënte manier te gebruiken.
- Het EU Ecolabel laat voorlopig nog geen micro-organismen toe voor handafwasmiddelen en huishoudelijke schoonmaakmiddelen voor harde oppervlakten. Voor professionele schoonmaakmiddelen voor harde oppervlakten worden micro-organismen voorlopig nog uitgesloten voor gebruik met verstuivers. Dat komt omdat er momenteel nog te weinig wetenschappelijk onderzoek is naar de gezondheidseffecten wanneer je de producten zou inademen of inslikken.
Er zijn dus verschillende productcategorieën waarvoor je al wel probiotische schoonmaakmiddelen met EU Ecolabel kan vinden. In België zijn er op dit moment 2 producenten die zo’n schoonmaakmiddelen met EU Ecolabel aanbieden. Het gaat in beide gevallen om producten met detergents die aangevuld worden met probiotica.

Er zijn ondertussen heel wat overheden die kozen voor probiotische schoonmaak, in een testfase of in eerste stappen van implementatie. Dat is o.a. het geval bij de Vlaamse overheid, de provincie Antwerpen en de stad Gent. Deze voorbeelden gaan zowel over het gebruik van detergents waaraan probiotica zijn toegevoegd als over schoonmaakmiddelen die volledig op basis van probiotica werken.

12 OPMERKINGEN M.B.T. DE FICHE?

Het is voor de Vlaamse overheid belangrijk dat deze fiche gebruikersvriendelijk is voor alle aankopers. Hoe meer aankopers hun ervaringen m.b.t. het gebruik van (de criteria uit) deze fiche delen, hoe beter we de fiche kunnen maken. Aarzel dus niet om je opmerkingen door te geven.

Departement Omgeving

E-mail: els.verwimp@vlaanderen.be

Tel.: 0493 97 02 27